Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

8.10.2018 KEHA/3419/2018

Eduskunnan maatalousjaoston

Viite Asiantuntijalausuntopyyntö koskien hallituksen esitystä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019

Asia: Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen lausunto hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi 2019 – teema Maatalouden investoinnit ja rahoitus

Eduskunnan maatalousjaosto on pyytänyt asiantuntijalausuntoa koskien hallituksen esitystä valtion talousarvioksi vuodelle 2019 teemalla Maatalouden investoinnit ja rahoitus. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus lausuu asiasta seuraavaa:

Valtion talousarviossa 2019 maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan tehtävänä on turvata kotimainen ruoan tuotanto sekä turvata uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö sekä luoda niihin perustuville elinkeinoille ja hyvinvoinnille edellytyksiä.

Kuten talousarvioesityksessä todetaan mikro- ja pienyritysten määrä kasvaa kaupunkien läheisyydessä. Harvaan asutuilla maaseutualueilla tuotantorakenne on yksipuolisempi, haavoittuvampi ja työllistymisen edellytykset heikkenevät. Maaseutualueiden tilanne on suhteessa heikompi maan itä- ja pohjoisosissa. Maatalouden investoinnit ja niiden rahoitus luovat perusedellytyksiä alueiden elinkeino- ja väestörakenteelle.

Maatalouden investointien rahoitus mahdollistaa maatalousalan kehittymisen lisäksi alueilla asumisen ja maatalouteen liittyvän muun monipuolistavan elinkeinorakenteen etenkin elintarvikealalla. Pohjois-Pohjanmaalla tämä on tarkoittanut myös elintarvikealan kansainvälistymistä. Aiemmin alueen elintarvikevienti pohjautui Venäjän vientiin. Kyseisen vientitoiminnan äkillinen loppu saattoi useat alueen vientiyritykset vaikeuksiin. Näin tapahtui erityisesti alueen maitojalostajille ja perunan viejille. Elintarvikealan toimijoista monet ovat nyt saaneet sivutettua taloudellisesti vaikeimmat ajat ja löytäneet uusia tuotteita sekä vientimaita. Kaiken vaivannäön ja tekemisen taustalla on ollut alueen vahva maataloustuotanto.

Pohjois-Pohjanmaan vahvoja tuotannonaloja ovat liha, maito, peruna ja vilja. Alueella sijaitsee mm. maailman pohjoisin ranskanperunatehdas sekä maailman pohjoisin vehnämylly. Pohjoisuus on valttia ja se mahdollistaa kiinnittymisen puhtauden ja aitouden ruokailu- ja ravitsemustrendeihin. Näiden tuotteiden taustalla on kuitenkin kuten monen

POHJOIS-POHJANMAAN ELIKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUS
Puh. 0295 038 000
www.ely-keskus.fi/pohjois-pohjanmaa
Veteraanikatu 1
PL 86
90101 Oulu
Valtakatu 4
PL 103
84101 Ylivieska

muunkin ruokatalon takana huomattavasti laajempi lähes koko maan kattava raaka-aineiden hankinta-alue. Alueella vahvana paikallisena erikoistuotantona tuotettua siemenperunaa, jolla on high grade –status, voidaan edelleen viedä myös Venäjälle – mitä statuksen omaavat yritykset luonnollisesti hyödyntävät. Varsinaisen ruoan tuotannon osalta muut vientimaat kuin Venäjä ovat tulleet entistä merkityksellisimmiksi. Esimerkiksi alueen Valion tehtaiden tuotteita, kuten uusia proteiinivalmisteita, viedään useisiin maihin. Samoin suuret kauppaketjut kuten Tesco ovat kohta tavanomaisia yhteistyökumppaneita suurille elintarvikeyrityksille. Alueen lihantuotantoa menee uuden paikallisen teurastamon perustamisen myötä ja sen yhteydessä olevan jalostustoiminnan kautta paitsi alueen kauppoihin myös turistiravintoloihin osaksi paikallismenuita.

Ruoan ja matkailun yhdistämiseksi alueella onkin tehty kovasti töitä mm. Ruka-Kuusamon alueella. Venäjän viennin tyrehtymisestä toipuminen on kuitenkin havahduttanut alueen toimijat uuteen haasteeseen. Esimerkiksi Kuusamon meijeri tarvitsee maitoa, mutta kuinka saada aikaan tarpeeksi sukupolvenvaihdoksia? Nuoret ja potentiaaliset tilanpidon jatkajat tarvitsevat päätöksensä tueksi näyttöjä maatilojen kannattavuudesta, tuotantotilojen rakenteellisesta toimivuudesta, työhyvinvoinnista sekä ympäristön ja eläinten hyvinvointiin liittyvien asioiden rahoituksesta. Toimiminen kaukana keskuksista ja tuotannon äärialueilla on osa maamme asuttuna pysymistä ja maataloustoiminnalla on merkittävä rooli alueiden elinvoimassa ja huoltovarmuudessakin.

Maatilojen investointituki on tärkeä osa maaseutualueiden kokonaisrahoitusta, jossa pankkien osallistuminen on käytännössä välttämättömyys. Usein pankkien osallistumisen edellytyksenä on puolestaan myönteinen investointitukipäätös sekä valtiontakauspäätös.

Pohjois-Pohjanmaan maatalouden kehittyminen on oppikirjamainen esimerkki siitä, kuinka investoinnit ruokkivat lisäinvestointeja; investointiherkkyys tai -hakuisuus puolestaan kehittää alaa ja sen investointeja yhteiskunnallisten ja yleisen hyväksynnän sekä asenneilmaston vaatimusten suuntaan. Esimerkiksi viimeisimmissä rahoitusneuvotteluissa toimijat ovat tuoneet esiin uusia ratkaisuja mm. maatilojen ravinteiden kierrätykseen. Biotalous ja cleantech sekä digitalisaatio ovat tulossa maatalouden investointeihin entistä enemmän. Käytännössä tilojen tuottamat sivuvirrat kuten lanta ovat yhä useammalla tilalla investointien myötä muuttumassa hyödykkeiksi tai jopa myytäviksi tuotteiksi. Lannasta pystytään irrottamaan puhtaita tuotantopanoksia ja liikuteltavia raaka-aineita, jolloin tulevaisuudessa esimerkiksi lannanlevitysala ei ole rajaava tekijä tuotannossa.

Maatalouden investoinneilla voidaan turvata kotimaisen elintarviketuotannon raaka-aineen saanti. Alueemme moninaisissa navettainvestoinneissa on usein kysymys joko siirtymisestä parsinavetoista diginavettoihin tai diginavetan volyymin moninkertaistamisesta. Esimerkiksi

lypsyrobotin automaattiset häiriötiedotteet tulevat paitsi viljelijän myös teknologian kunnossapidon tietoisuuteen. Toiminnan jatkuva seuraaminen ja tuotantoon rakennetut automaattiset järjestelmät mahdollistavat tilojen edelleen nykyaikaistumisen ja prosessitehokkuuden parantamisen.

Pohjois-Pohjanmaan uusimpia vientibrändejä ovat Lapland -vodka ja "puhdaskaura". Vodkan tuotantolaitoksen perustana on ollut ylijäämäperunan hyödyntäminen. Puhdaskauran tuotanto alkaa puolestaan ensi keväänä uuden myllyn valmistumisen myötä. Myllyn tarkoituksena on tuotteistaa keliaakikoille sopivaa puhdaskauraa ja luomukauraa. Investoinnin kapasiteetti ylittää kotimaan kysynnän ja tuotanto onkin rakennettu perustuen vientimahdollisuuksiin. Tällaiset investoinnit tarvitsevat laajaa kotimaista maataloustuotantoa. Vaikka Pohjois-Pohjanmaa on mm. luomualan osalta suurin maakunta, investoinnit maataloustuotteiden jatkojalostukseen tarvitsevat välttämättä koko maan nykyaikaista maataloustuotantoa. Alueen elintarvikkeiden viennistä mainittakoon myös, että Oulussa sijaitsevalla Kotivaralla on merkittävästi kestomakkaran vientiä mm. Ruotsiin.

Tilanne maatilojen rakennemuutoksen osalta on tällä hetkellä haastava ja osin sektoria jakava. Vaikka tiloja rasittavat huonot tuotantovuodet ja siitä seuranneet kannattavuusongelmat, satsaavat monet tilat tulevaisuuteen investointien kautta entistä vahvemmin. Osa tiloista taas selkeästi jäähdyttelee ja hyödyntää olemassa olevan kapasiteetin loppuun. Tuotantoa laajentavat maatilat muodostavat alkutuotannon rungon, jonka edelleen nykyaikaistamisessa ja kilpailukykyisenä pitämisessä tarvitaan erilaisia investointeja. Pohjois-Pohjanmaan maatalouden investointien tunnusluvut näyttävät kuinka investointihalukkuus on ollut kasvussa (taulukko 1). Monien yrittäjien mielestä juuri nyt on oikea hetki satsata alan tulevaisuuteen.

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus lausuukin näkemyksensään, että tilojen investointeihin varatut rahat ovat vähintäänkin niukat, jolleivat riittämättömät. Tällä hetkellä on hakuvaiheessa vielä vuoden 2018 viimeinen tukijakso, jonka tulosta ei vielä tiedetä. Maatalojen investointien kahdessa viimeisessä tukijaksossa lypsykarjanavetat siirrettiin EU-rahoituksen puolelta Makeran avustuksiin (siirto 5.10.2018 mennessä 16 457 330 euroa) - silti tosiasiallisesti käytettävissä oleva 92 916 402 euron EU-osarahoitteinen valtuus uhkaa loppua kesken.

Vuoden 2019 budjetin esitys 96 milj. euroa näyttää siis vuoden 2018 tasoilla niukalta (ko. varoihin käytettäviä tukia myönnetty/haettu 5.10.2018 mennessä yhteensä 99 962 065 euron edestä). Vuoden 2019 ennustettavuutta toki vaikeuttaa aloitustukien menekin ennakoiminen luopumistukieläkkeen loppuessa. Valtakunnallisesti sukupolvenvaihdoksiin on tähän mennessä myönnetty ja haettu yhteensä 10 095 135 euron edestä. Näin ollen aloitustukien mahdollisella kysynnän muutoksella ei kuitenkaan ole vuositasolla oleellista vaikutusta kiintiöiden riittävyyteen

vaan yleinen investointiaktiivisuuden kasvu ja investointien kustannustason nousu sekä maataloustuotannon pääomavaltaistuminen ovat niitä tekijöitä, joka puoltavat valtuuksien nostoa.

Mikäli vuoden 2019 varattavia varoja jostain syystä jäisi käyttämättä voidaan ne toki siirtää käytettäväksi seuraavalle vuodelle, mutta ennusteemme näyttää siltä, että siirtyvien varojen sijasta on Makeraan löydettävä pikaisesti merkittävästi lisää kansallista rahaa. Ohjelmakauden vaihtuessa on valitettavasti aina jouduttu turvautumaan kansalliseen rahoitukseen ja siksi olisi välttämätöntä alkaa pikaisesti pääomittaamaan Makeraa.

Johtaja Petri Keränen

Yksikön päällikkö Timo Lehtiniemi

Pohjois-Pohjanmaan maatilojen investointi- ja aloitustuet v. 2015-2018

	2015			2016			2017			2018 *)		
Kohdennettu toimi	Kpl	Myönnetty tuki	korkotukilaina	Kpl	Myönnetty tuki	korkotukilaina	Kpl	Myönnetty tuki	korkotukilaina	Kpl	Myönnetty tuki	korkotukilaina
Nuoren viljelijän aloitustuki	10	325 000	1 068 000	33	1 105 000	5 216 000	27	895 000	3 978 000	26	765 000	3 939 000
Maatalousinvestointi	104	3 705 000	4 077 000	197	9 144 000	11 149 000	240	12 617 000	16 105 000	184	11 221 000	9 325 000
- joista navettainvestointeja	13	2 096 000	3 214 000	30	6 385 000	9 475 000	41	5 479 000	8 483 000	24	6 500 000	9 100 000

*) Kahden tukihaun jälkeen